

Editorial

DOI: 10.2478/prm-2023-0011

“Music and Expression” was the theme of the 51st Musicological Conference of the Polish Composers’ Union, held on 13–15 October 2022 in Katowice (Karol Szymanowski Academy of Music). The reflection on the mystery of the expressivity of music resulted in a number of highly interesting research approaches, the aim of which was to unravel the mystery from a variety of perspectives and by means of a variety of methods. The conference participants tackled issues like the definition of expression, its presence in specific works and their performances, the way of perceiving it, its importance and meaning. The present volume of *Polski Rocznik Muzykologiczny* — in accordance with the well-established tradition of our periodical — presents a representative selection of articles that are the result of the Katowice meeting of musicologists and music theorists.

First, we present to readers two plenary lectures delivered by special guests of the 2022 conference. In the first Krzysztof Guczalski seeks to answer the fundamental question “Is music expression?”, taking into account various theoretical and aesthetic positions, while in the second, Karol Berger examines Gustav Mahler’s *Fifth Symphony* from the perspective of overcoming the “per aspera ad astra” tradition epitomised by Beethoven’s *Ninth Symphony*.

In the following article Sławomira Żerańska-Kominek places the problem of expression in a different context, referring it to the properties of birdsong. The author reflects on the source of expression and aesthetic meaning of birdsong for humans, on how bird “music” resonates with the human world.

The main block of articles in this volume of *Rocznik Muzykologiczny* concerns various aspects of expression in the context of musical works by specific composers. Bartłomiej Barwinek discusses Josef Matthias Hauer’s *Klavierstücke mit Überschriften nach Worten von Friedrich Hölderlin* Op. 25, seeking to decipher the expressive categories adopted by the composer.

Od redakcji

Szymon Borys examines the way expression works, using examples from *Kafka-Fragmente* Op. 24 for soprano and violin by György Kurtág, the Hungarian master of musical aphorism. Further on we will find in the volume an analysis of the unique expressive qualities of a song cycle for soprano and piano written by Mieczysław Wajnborg to the words of Julian Tuwim, *Old Letters* Op. 77, an analysis carried out by Agnieszka Nowok-Zych. Next, the expressive forms and categories in the music of Andrzej Krzanowski music are insightfully explored by Magdalena Stochniol, who refers them to the composer's autobiographical experiences. Finally, Joanna Schiller-Rydzewska analyses four musical settings of Joseph Eichendorff's poem "In Danzig" by Hans Pfitzner, Max Stange, Alfred Balfanz and the young Gdańsk composer Kamil Cieslik, drawing conclusions about the importance of the expression of the poetic word in relation to music.

Izabela Zymer's article contributes yet another perspective to the volume. On the basis of selected contributions by Zofia Lissa, especially her speech at the 1949 conference in Łagów Lubuski, the author examines the question of expression with regard to the categories of realism and formalism, and attempts to reconstruct the Lissa's way of thinking about the emotional impact of music.

The last article included in the volume is an abridged, diagrammatic version, as it were, of a paper delivered at the conference by Krzysztof Bilička, who attempts to capture the essence of expression on the metaphorical "selfie".

*Wishing you a satisfying reading experience,
Iwona Lindstedt*

Contents

- 11 Editorial
- 13 KRZYSZTOF GUCZALSKI
Is music expression?
- 44 KAROL BERGER
Mahler and the Taking Back of the *Ninth*
- 84 SŁAWOMIRA ŻERAŃSKA-KOMINEK
The “cry” of a nightingale. Expression, emotion, meaning
- 106 BARTŁOMIEJ BARWINEK
Expression in Josef Matthias Hauer’s piano music as exemplified
by *Klavierstücke mit ‘Überschriften nach Worten von Friedrich
Hölderlin’* Op. 25
- 129 SZYMON BORYS
Expression in aphoristic form. György Kurtág’s *Kafka-Fragmente* Op. 24
- 154 AGNIESZKA NOWOK-ZYCH
A question of a sense of humour? The bittersweet taste of
Mieczysław Wajnberg’s *Old Letters* Op. 77
- 176 MAGDALENA STOCHNIOL
Expression in the music of Andrzej Krzanowski
- 189 JOANNA SCHILLER-RYDZEWSKA
Four musical settings of the poem *In Danzig* by Joseph Eichendorff—
music and the expression of the word

- 223 IZABELA ZYMER
Zofia Lissa's participation in attempts to define formalism and realism in music in the 1940s and 1950s. Using the category of musical expression to create patterns of division
- 239 KRZYSZTOF BILICA
A selfie with musical expression in the background.
An attempt at heuristics
- 257 Instructions for Authors

Od redakcji

DOI: 10.2478/prm-2023-0011

„Muzyka i ekspresja” to temat przewodni 51. Konferencji Muzykologicznej Związku Kompozytorów Polskich, która odbyła się w dniach 13–15 października 2022 roku w Katowicach (Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego). Namysł nad zagadką ekspresyjności muzyki zaowocował wówczas szeregiem wielce interesujących ujęć badawczych, których celem były próby jej rozwikłania w rozmaitych perspektywach i za pomocą różnych metod. Uczestnicy konferencji mierzyli się m.in. z definicją ekspresji, jej obecnością w konkretnych dziełach i ich wykonaniach, sposobem postrzegania, wagą i znaczeniem. Niniejszy tom „Polskiego Rocznika Muzykologicznego” — zgodnie z okrzeplą już tradycją naszego periodyku — ukazuje reprezentatywny wybór tekstów, będących pokłosiem katowickiego spotkania muzykologów i teoretyków muzyki.

Na początku prezentujemy czytelnikom dwa wykłady plenarne, które jesienią 2022 roku wygłosili specjaliści konferencji. W pierwszym z nich na fundamentalne pytanie „Czy muzyka jest ekspresją?” odpowiedzi poszukuje Krzysztof Guzczalski, biorąc pod uwagę różne stanowiska teoretyczno-estetyczne; natomiast w drugim Karol Berger rozpatruje *v Symfonię* Gustawa Mahlera w perspektywie przełamania uosabianej przez *IX Symfonię* Beethovena tradycji „per aspera ad astra”.

Następujący po nich tekst Sławomiry Żerańskiej-Kominek lokuje problem ekspresji w odmiennym kontekście, odnosząc go mianowicie do własności ptasiego śpiewu. Autorka zastanawia się nad tym, jakie jest źródło estetycznego znaczenia śpiewu ptaków dla człowieka, w jaki sposób ptasia „muzyka” rezonuje ze światem ludzkim.

Zasadniczy blok tekstów wypełniających niniejszy tom „Rocznika” dotyczy rozmaitych aspektów ekspresji w kontekście utworów muzycznych określonych kompozytorów. Bartłomiej Barwinek omawia w związku z tym cykl *Klavierstücke mit Überschriften nach Worten von Friedrich Hölderlin* op. 25 Josefa Matthiasa Hauera, dążąc do rozszyfrowania przyjętych przez tego

Editorial

kompozytora kategorii ekspresyjnych. Szymon Borys bada z kolei sposób funkcjonowania ekspresji na przykładach z *Kafka-Fragmente* op. 24 na sopran i skrzypce Györgya Kurtága, węgierskiego mistrza muzycznego aforyzmu. W dalszej kolejności znajdziemy ujęcie Agnieszki Nowok-Zych, dotyczące specyficznych właściwości wyrazowych napisanego do słów Juliana Tuwima zbioru pieśni na sopran i fortepian *Stare listy* op. 77 Mieczysława Wajnb erga. Następnie formy i kategorie ekspresyjne w muzyce Andrzeja Krzanowskiego wnikliwie śledzi Magdalena Stochniol, odnosząc je jednocześnie do autobiograficznych doświadczeń kompozytora. Wreszcie Joanna Schiller-Rydzewska analizuje cztery umuzycznienia wiersza *In Danzig* Josepha Eichendorffa, dokonane przez Hansa Pfitznera, Maxa Stangego, Alfreda Balfanza oraz młodego gdańskiego kompozytora Kamila Cieśl ika, wnioskując o znaczeniu ekspresji poetyckiego słowa w odniesieniu do muzyki.

Artykuł Izabeli Zymer wnosi do tomu jeszcze inną perspektywę. Na podstawie wybranych wypowiedzi Zofii Lissy, a zwłaszcza jej wystąpienia na konferencji w Łagowie Lubuskim w 1949 roku, autorka odnosi problem ekspresji do kategorii realizmu i formalizmu oraz podejmuje próbę rekonstrukcji sposobu myślenia muzykolożki na temat emocjonalnego oddziaływania muzyki.

Ostatni z zamieszczonych w tomie tekstów jest natomiast skróconą, niejako diagramatyczną, wersją referatu wygłoszonego na konferencji przez Krzysztofa Bilicę, który próbuje uchwycić istotę ekspresji na metaforycznym „selfie”.

*Z życzeniami satysfakcjonującej lektury,
Iwona Lindstedt*

Spis treści

- 9 Od redakcji
- 13 KRZYSZTOF GUCZALSKI
Czy muzyka jest ekspresją?
- 44 KAROL BERGER
Mahler and the Taking Back of the *Ninth*
- 84 SŁAWOMIRA ŻERAŃSKA-KOMINEK
„Płacz” słowika. Ekspresja, emocja, znaczenie
- 106 BARTŁOMIEJ BARWINEK
O ekspresji w muzyce fortepianowej Josefa Matthiasa Hauera
na przykładzie *Klavierstücke mit Überschriften nach Worten von
Friedrich Hölderlin* op. 25
- 129 SZYMON BORYS
Ekspresja w formie aforystycznej. *Kafka-Fragmente* op. 24
Györgya Kurtága
- 154 AGNIESZKA NOWOK-ZYCH
Kwestia poczucia humoru? Słodko-gorzki smak *Starych listów* op. 77
Mieczysława Wajnberga
- 176 MAGDALENA STOCHNIOL
O ekspresji w muzyce Andrzeja Krzanowskiego

- 189 JOANNA SCHILLER-RYDZEWSKA
In Danzig Josepha Eichendorffa w czterech umuzycznieniach —
muzyka wobec ekspresji słowa
- 223 IZABELA ZYMER
Udział Zofii Lissy w próbach definiowania formalizmu i realizmu
w muzyce w latach 40. i 50. XX wieku. Wykorzystanie kategorii
ekspresji muzycznej (wyrazu) do tworzenia schematów podziału
- 239 KRZYSZTOF BILICA
Selfie z ekspresją muzyczną w tle. Próba heurystyki
- 255 Instrukcja dla Autorów